

Middelbaar beroepsonderwijs in bos- & natuurbeheer terug in Velp

De middelbare beroepsopleidingen in bos- & natuurbeheer zitten weer in Velp. De MBCS Velp is na een afwezigheid van 5 jaar teruggekeerd op landgoed Larenstein en heeft daar een gloednieuw gebouw betrokken.

Velen kennen nog de "Middelbare Bosbouw en Cultuurtechnische School" (MBCS), die 8 jaar geleden is opgegaan in Opleidingscentrum 't Vanck. In de periode die daar op volgde is het niet alleen bij die ene fusie en naamsverandering gebleven. Inmiddels heet de school weer MBCS Velp, onder de vlag van Helicon opleidingen. In dit artikel schets ik welke veranderingen het onderwijs in bos- & natuurbeheer de afgelopen jaren heeft ondergaan. Tevens komt aan bod een globale beschrijving van de inhoud en structuur van de huidige opleidingen, waarbij ik speciaal aandacht besteed aan die studieonderdelen welke specifiek met bosbeheer te maken hebben.

De opleidingen

Het MBO voor bos- & natuurbeheer is opgenomen in de "Kwalificatiestructuur" van het ministerie van LNV. Deze structuur geeft weer welke diploma's in het landbouwonderwijs te behalen zijn. De diploma's voor bos- & natuurbeheer staan vermeld in tabel 1.

Dagschool of leerlingwezen

De kwalificatiestructuur geldt zowel voor de dagopleidingen als voor het leerlingstelsel (4 dagen werken, 1 dag school). Aan een diplomanaam is niet te zien of deze d.m.v. de dagopleiding of

d.m.v. een opleiding in het kader van het leerlingwezen is behaald (met uitzondering van het diploma op niveau IV; zie * in de tabel).

Het verschil tussen dagschool en leerlingwezen zit dus vooral in de wijze waarop de opleiding plaats heeft en niet in de inhoud van het onderwijs.

Aan veranderingen geen gebrek

Wie de huidige opleidingen vergelijkt met die van pakweg 6 tot 8 jaar geleden zal verbaasd staan over wat allemaal anders is geworden.

De meest belangrijke wijzigingen op een rijtje:

- 1991: de 2-jarige opleiding (MBCS-B) wordt verlengd tot 3 jaar

- 1991: de 3-jarige opleiding (MBCS-A) wordt verlengd tot 4 jaar

- 1992: de Kwalificatiestructuur Landbouwonderwijs wordt ingevoerd. Dit betekent dat het onderwijs modulair wordt opgebouwd. Vakken verdwijnen, certificaten en modules doen hun intrede. De namen van de diploma's worden daarmee:

Kaderfunctionaris bos, natuur en landschap

Zelfstandig Beroepsbeoefenaar bos - en natuurterreinen

- de opleidingen in het leerlingstelsel (primair, secundair en tertiair) worden in dezelfde structuur opgenomen.

- de opleiding "OUBC" komt daarmee te vervallen en wordt omgedoopt tot Gespecialiseerd Beroepsbeoefenaar bos- en na-

Tabel 1: Diploma's te behalen voor bos- & natuurbeheer

Nivo	diplomanaam	vergelijkbaar met oude opleiding
IV	kaderfunctionaris (KF) bos- & natuurbeheer*	MBCS-A (dagschool) OUBC (= opzichter, uitvoerder bosbouw/cultuurtechniek: een opleiding volgens het leerlingstelsel)
III	zelfstandig beroepsbeoefenaar (ZB) groot groen (specialisatie: bos- en natuurbeheer)	MBCS-B (dagschool)** secundair leerlingstelsel
II	beginnende beroepsbeoefenaar (BB) groene ruimte (specialisatie: bos- & natuurbeheer)	KMBO primair leerlingstelsel
I	assistent beroepsbeoefenaar (AB) groene ruimte	

* in het leerlingstelsel heet deze eindkwalificatie: Gespecialiseerd Beroepsbeoefenaar.

** de overeenkomst tussen de oude MBCS.B en zelfstandig beroepsbeoefenaar Groot Groen bestaat alleen op de MBCS in Velp: daar wordt "Groot Groen" uitgelegd als "Bos- & Natuurbeheer". Op andere agrarische opleidingscentra komt men de opleiding ZB groot groen ook tegen, maar dan meer gericht op het beheer van stedelijk groen.

tuurbeheer en gaat inhoudelijk veel meer op de dagopleiding lijken.

– de leerlingstelselopleiding "OUBC" wordt verplaatst van IPC Groene Ruimte in Schaarsbergen naar 't Vanck in Velp.

– 1994: het ministerie van LNV besluit om de opleidingen Zelfstandig Beroepsbeoefenaar Groenvoorziening en ZB Bos- & Natuurbeheer samen te voegen tot een nieuwe opleiding ZB Groot Groen, ondanks protesten van de sector (Bosschap, beheerdersorganisaties, Natuurbeschermingsraad).

– 1997: de sector dringt aan op herstel van de diplomalijn Bosen Natuurbeheer. Het ministerie van LNV heeft dit in overweging.

– 1997: Opleidingscentrum 't Vanck fuseert met Agrarisch Opleidingscentrum Midden-Oost Brabant en gaat m.i.v. 1 augustus onder de naam Helicon opleidingen verder.

Modulair onderwijs

De invoering van de kwalificatiestructuur heeft tot gevolg dat we de traditionele indeling in vakken vervangen hebben door een stelsel van certificaten en modules. Biologie, wiskunde, houtteelt en bosexploitatie zijn vervangen door leerstof-pakketjes waarin kennis uit de vroegere vakken met elkaar wordt geïntegreerd. Zo ontstaan certificaten met namen als "Onderhouden houtige begroeiingen", waarin we soortenkennis (kruid- en houtachtigen), ecologie, beplantingsleer en onderhoudstechnieken met elkaar in verband brengen. Studenten zien direct wat het een met het ander te maken heeft en ervaren de betekenis van het leren herkennen van veel boom- en struiksoorten.

Bijkomend voordeel van dit modulaire systeem is dat "buitenstaanders" gemakkelijk kunnen aansluiten bij een deel van de

Inhoudelijk up to date

De huidige opleidingen Bos- & Natuurbeheer zijn een voortzetting van de bosbouwopleiding van de vroegere MBCS. De veranderingen die zich in de sector voordeden hebben uiteraard hun uitwerking in de inhoud van de opleiding. Vandaar dat bijvoorbeeld de term "bosbouw" vervangen is door "bos- & natuurbeheer". De opleiding bestaat uit een combinatie van praktische vaardigheden en theoretische kennis en inzichten.

Een greep uit de inhoud:

Praktische vaardigheden met motorzaag en bosmaaier

Studenten krijgen gedurende de eerste 2 jaar van de opleiding minimaal 5 weken training in het professionele gebruik van motorkettingzagen en bosmaaiers. Ze starten met een cursus op IPC Groene Ruimte te Schaarsbergen. Daarna volgen de studenten een schoolproject van 3 tot 4 weken waarin ze o.l.v. een instructeur de veiligheidsmaatregelen oefenen. Hierbij gaat aandacht uit naar: veiligheid, ergonomie, organisatie van het werk, aandacht voor het bos en de blijvende bomen.

Waterbeheer in natuurgebieden.

Onze docenten hebben diverse malen voor terreinbeheerders (o.a. SBB) de cursus "Water in natuurgebieden" verzorgd. Vanwege het belang en de actualiteit van het waterbeheer is een soortgelijk programma standaard in de opleiding opgenomen. Studenten leren o.a. door veldwerk in het Aaltense Goor en tijdens een excursie in het Korenburgerveen, wat de invloed van grondwater(kwaliteit) op de natuurlijke vegetatie is. Hierbij gaat aandacht uit naar het hydrologisch meetnet, het nemen van watermonsters, het maken van vegetatieopnamen en het doen van beheervoorstellen

Geïntegreerd bosbeheer

Deze visie op het bosbeheer is, evenals het begrip Pro Silva, het afgelopen decennium in de bosbouw geheel ingeburgerd. Dus ook in de opleiding. We hebben vakken als "houtteelt", "bosexploitatie" en "bosinrichting" vervangen door leerstofpakketjes over "bosverjonging" en "geïntegreerd bosbeheer". Studenten leren het bos te zien vanuit de vele functies die het voor de maatschappij vervult. Houtproductie is er daar nog steeds één van, maar recreatie en zeker natuurbehoud krijgen evenredige aandacht.

opleiding: door het volgen van enkele (voor hen) relevante onderdelen van de opleiding kan iemand gecertificeerd worden. Het komt erg vaak voor dat werknemers uit bos-, natuur- en landschapsbeheer 'aanhaken' bij de bestaande opleidingen en slechts enkele modules volgen. We hoeven zo geen aparte cursussen meer te organiseren.

Zelfstandig leren

In Velp leggen we nadrukkelijk en in toenemende mate het accent op leren d.m.v. zelfstandige werkvormen. De rol van de docent verschuift daardoor van die als "kennisbron" naar die van "procesbegeleider". Dit spoort de student aan tot een grotere activiteit in het leerproces. We beogen daarmee de student aan

(vervolg kader)

Inventariseren en monitoren

Steeds vaker worden afgestudeerden ingezet in werkzaamheden die gericht zijn op de beheerevaluatie en de monitoring. Daarom besteden we toenemend aandacht aan het leren herkennen van planten- en diersoorten en aan het maken van vegetatieopnamen. In het moduul "faunabeheer en jacht" oefent de docent zelfs een aantal malen met kleine groepen studenten bij het kriecken van de dag op broedvogelwaarnemingen.

Projectmanagement en leiding geven.

Bij een evaluatie van het onderwijs in het begin van de jaren '90 werd aangegeven dat de opleiding te kort schoot op het gebied van management, rapporteren en leiding geven. Dit hebben we ons ter harte genomen. Schriftelijk en mondeling rapporteren en presenteren worden vanaf het eerste tot en met het laatste leerjaar geoefend.

In het vierde leerjaar voeren studenten groepsgewijs een groot aantal opdrachten uit, in een 16 weken durend project, vanuit een door henzelf (zogenaamd) opgericht bedrijf. De opdrachten hebben betrekking op het gebied van bosbeheer (blessen, karteren, gebruik van het computerprogramma BOSMAP) en natuurontwikkeling (PNV kartering, natuurbouw), maar ook op het gebied van personeelsbeheer (verzuimbeleid, ARBO, functioneringsgesprekken, sollicitatietraining), financiën (investeringsvraagstukken), vergaderen, werkplanning, voorlichting (persbericht, brochure). Zelfwerkzaamheid staat hier centraal.

Afstudeerproject.

Alle studenten sluiten hun studie af met een afstudeerproject. Dit is binnen het MBO nog altijd een bijzonderheid. In samenwerking met een medestudent, formuleren ze een probleemstelling en in een rapport wordt deze nader uitgewerkt. Vaak werken studenten in opdracht van een bedrijf of organisatie. Het rapport wordt gepresenteerd aan de begeleidend docent en een gecommiteerde: een externe deskundige die werkzaam is in het betreffende vakgebied en derhalve het werk kan beoordelen op relevantie, actualiteit en nivo. Dit project dient als afsluiting van de opleiding en velt daardoor een finaal oordeel over de kwaliteiten van de student en daarmee uiteraard ook in zekere zin over die van de school.

te leren zich aan een steeds veranderende omgeving aan te passen. Het vraagt om een alerte houding bij studenten en cursisten, die veel meer zelf moeten uitzoeken.

Bij blijven

Het is voor de huidige docent niet gemakkelijk bij te blijven in het vakgebied. Bezuinigingen ma-

ken het moeilijker dat de docent veel buitenschoolse activiteiten ontplooit. Docenten kunnen dus slechts mondjesmaat in werkgroepen en commissies die in de sector werkzaam zijn participeren. Toch is actueel blijven een must. Een en ander geschiedt derhalve door middel van:

– stagebezoeken: iedere vakdocent legt jaarlijks minstens 20

stagebezoeken af en legt daarbij contacten met de stagebedrijven;

– cursorisch onderwijs: cursisten uit het bedrijfsleven komen om wat te leren maar brengen doorgaans ook veel zelf in;

– docentenstage: jaarlijks gaat een docent van de opleiding zelf op stage;

– studiedagen: natuurlijk worden symposia en studiedagen bezocht. Natuurmonumenten, Het Geldersch Landschap en Staatsbosbeheer hebben zelfs het initiatief ontplooid om samen met de MBCS een jaarlijkse studiedag te organiseren. Op de eerste stond "bosbeheer" centraal, op de tweede zal aandacht worden besteed "aan natte terreinen".

Uitbreiding aandachtsvelden

We werken ook nu verder aan een uitbreiding van de aandachtsvelden binnen de opleidingen. Zo zijn we begonnen met een aantal certificaten op het gebied van boomverzorging. Het praktische werk leren studenten op het IPC Groene Ruimte te Schaarsbergen, de theorie op school. De aandacht voor groen in de stedelijke omgeving zal ook toenemen. We willen studenten graag de kans geven zich in deze richting te verbreden.

Daarnaast starten we in het schooljaar 1997-1998 met het theoretisch deel van de jachtcursus (opleidend tot het jachtdiploma). Jacht en wildbeheer kwamen in de opleiding in Velp traditioneel niet voor. Omdat we "breed" willen opleiden mag dit aspect niet ontbreken. De cursus wordt in overleg met de Stichting Jachtopleidingen Nederland aangeboden. Wel zullen we er onze eigen stempel op drukken, hetgeen betekent meer aandacht voor de effecten van jacht op de fauna en het ecosysteem.

Vanaf het schooljaar 1997-1998

Interieur OC 't Vanck in Velp (foto: Renske Schulting)

internationale activiteiten. Voor bos- en natuurbeheer zijn in het buitenland belangrijke referentiegebieden te vinden. Excursies naar dit soort gebieden zijn voor studenten van wezenlijk belang. We hebben contacten en samenwerkingsprogramma's met scholen in Tsjechië (Pisek, Boheemse woud), Zweden, Finland, Frankrijk en Engeland.

Jaarlijks vinden er excursies plaats naar Polen (Bialowieza, Biebrza), Tsjechië (Sumava) en Duitsland (Naturgemäße Waldwirtschaft) en vanaf 1998 ook naar Engeland (New Forest).

De toekomst

Het ministerie van LNV zal binnenkort besluiten of de diplomalijn Zelfstandig Beroepsbeoefenaar Bos- & Natuurbeheer (weer) zal worden ingevoerd. Daarmee herstelt ze het onderscheid tussen opleidingen in de groenvoorziening en in het bos- & natuurbeheer. De opleidingen en de diploma's worden daarmee voor de sector weer beter herkenbaar: wat er op staat zit er dan ook in.

De certificaten en eindtermen in die nieuwe opleiding zijn voor het belangrijkste deel geschreven door de vakdocenten van de MBCS in Velp. Een breed samengestelde klankbordgroep heeft er zijn goedkeuring over uitgesproken. Daarmee worden de mogelijkheden om de opleidingen nog beter af te stemmen op de ontwikkelingen in de sector alleen maar groter. De meningen van enkele afnemers van afgestudeerden over de opleiding kunt u lezen in het volgende artikel.

wordt de BOA -cursus (bijzonder opsporingsambtenaar) aangeboden. Veel cursisten en studenten volgen een dergelijke cursus elders, waar ze meestal een erg algemeen karakter heeft. Door de cursus op de MBCS te geven kunnen we een betere relatie leggen met de groene wetten.

Voor het eerst in de geschiedenis hebben we het afgelopen schooljaar onder studenten van de

MBCS een bosarbeiderswedstrijd gehouden. De bedoeling daarvan is, evenals met de landelijke bosarbeiderswedstrijden, om in competitie aandacht te vragen voor vakmanschap en veiligheid. Winnaars zullen doorstromen in de regionale en landelijke wedstrijden.

Internationaal

Geen school mag achterblijven in